

УДК 339.9:331.556.4 (043.5)
DOI 10.32845/2663-5666.2022.2.2

МІГРАЦІЙНІ РИЗИКИ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Питання кількості працездатного населення у країні, його співвідношення із громадянами, які потребують соціального захисту, державної підтримки однозначно належить до тих, які називають стратегічними, становлять основу національної безпеки держави, її сталого функціонування та розвитку. Як впливає з пояснювальної записки до проекту державного бюджету на 2023 рік, станом на 01 січня 2022 року в Україні проживало 34,5 млн, при цьому станом на 01 січня 1993 року українців було близько 52 мільйонів. Керуючись даними Агентства ООН у справах біженців, станом на 30 серпня 2022 року зовнішня міграція громадян України унаслідок безпекових ризиків (рахувалася за кількістю перетинів кордону з України з 24 лютого 2022 року) становила 12 млн осіб, з яких повернулося в Україну 5,3 млн осіб [1]. Отже, з урахуванням цих показників, на сьогодні в Україні проживає лише 27,8 млн громадян [2]. Точніше зазначені дані можна буде визначити лише після оприлюднення офіційного перепису населення. Проте вже наведені дані привертають увагу науковців та практиків, адже свідчать про зменшення кількості працездатного населення в Україні та необхідність вироблення консолідованої державної політики з цього приводу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У різний час дослідженням пов'язаним із міграцією займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Л.Ю.Гальчинський, Н.М.Грушинська, П.С.Єщенко, Р.О.Заблоцька, М.Н.Дудін, Т.В.Кальченко, Л.О.Кібальник, А.Ф.Констант (A.F. Constant), Е.Г.Кочетов, А.В.Лубський, Д.Г.Лук'яненко, Ю.В.Макогон, Т.С.Медведкін, Т.М.Мельник, В.Є.Новицький, А.О.Остап'юк, Ю.М.Пахомов, Р.В.Сіденко, З.Д.Сінг (Z.D. Singh), Я.М.Столярчук, Н.В.Стукало, І.В.Тараненко, А.С.Філіпенко, М.П.Флейчук, І.В.Хаджинов, К.Ф.Циммерманн (K.F. Zimmermann),

К.В.Шиманська, Ю.І.Чентуков, А.А.Чухно та інші. Проте, з урахуванням вищенаведеного, залишається потреба дослідження правового регулювання міграції в сучасних умовах стану соціально-трудових відносин та перспектив відновлення української економіки в післявоєнний час.

Формулювання мети та завдань дослідження. Метою даної публікації є аналіз актуальних теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із міграційними ризиками та проблемами зайнятості в Україні. Завданням представлено дослідження є аналіз різних статистичних даних та викликів, пов'язаних із внутрішньою та зовнішньою міграцією в Україні.

Виклад основного матеріалу. В умовах дефіциту статистичної інформації, необхідної для наукового аналізу, привертають увагу звіти національних та міжнародних інституцій, які користуються авторитетом. Нещодавно Міжнародна Організація Праці (далі – МОП) опублікувала короткий звіт «Вплив кризи в Україні на сферу праці: початкові оцінки» [2]. Відповідно до цього звіту за оцінками, запропонованими МОП, в Україні з початку російської агресії було втрачено 4,8 мільйона робочих місць, що дорівнює 30 відсоткам загального обсягу працевлаштованих осіб станом до російсько-українського воєнного конфлікту. За умови оптимістичного сценарію, у випадку припинення бойових дій, експерти передбачають можливість «швидкого» одужання економіки та повернення до актуального стану 3,4 млн. робочих місць, що, тим не менше, позначиться на скороченні зайнятості в Україні до 8,9 відсотка. У сценарії подальшої військової ескалації, негативні наслідки у сфері працевлаштування зростатимуть далі і досягнуть приблизно 43,5 відсотки робочих місць від всіх працевлаштованих осіб станом до 24 лютого 2022 року [2]. Не слід забувати, що серед інших негативних наслідків тривалого воєнного конфлікту слід назвати і позначення кризи на українській соціальній системі

захисту як з точки зору підвищення витрат, так і зменшення доходів.

Окрім того, в умовах нестабільності та прямого ризику для людського життя посилюється внутрішня та зовнішня міграція. Масштаб зовнішньої міграції дозволяють оцінити дані Управління Верховного комісара ООН (далі – УВКБ ООН). За статистикою УВКБ ООН у справах біженців, станом на червень 2022 року в 44 європейських країнах перебувало близько 4,9 млн біженців з України, з яких 3,2 млн українців отримали тимчасовий захист або подібний статус у країнах, які приймають біженців [3]. Уже станом на 19 липня 2022 року, за даними УВКБ ООН, з України виїхало 9 567 033 особи [4]. Статистика ООН свідчить, що розподіл українських біженців по всіх сусідніх країнах виглядає наступним чином: Польща – 1 млн 152 тисячі; Російська Федерація – 1 млн 116 тисяч (УВКБ ООН включає офіційно подані дані кожною країною і не має засобів перевірити повідомлення про примусові депортації, пояснили в Генеральній Асамблеї ООН); Молдова – 86 тисяч; Румунія – 82 тисячі (34 тисячі – за програмою тимчасового захисту); Словаччина – 77 тисяч; Угорщина – 24 тисячі; Білорусь – 8 тисяч [3]. Порівняння статистичних даних Міжнародної організації з міграції (далі – МОМ), відповідно до яких станом до 24 лютого 2022 року за межами України знаходилось не менше 2 млн осіб [4], та даними, наведеними вище, можна зробити висновок, що з України після вторгнення російських військ у лютому цього року виїхало більше як 7, 5 млн осіб.

Невтішними є і дані щодо внутрішньої міграції. І УВКБ ООН, і МОМ демонструють цифри більше 7 млн осіб станом на початок червня 2022 року [4]. При цьому, за інформацією, наданою віце-прем'єром Іриною Верещук, лише 4,5 млн внутрішньо переміщених людей зареєстровано, а майже 7 млн є внутрішньо переміщеними особами [5]. Кількість населення, яке знаходиться на тимчасово окупованих територіях (далі – ТОТ), може сягати не менше 1,5 млн осіб. За даними Міністерства оборони України у країні мобілізовано понад 1 млн осіб [4].

Підсумовуючи вищенаведене, можна констатувати, що близько 17,5 млн українців є внутрішніми чи зовнішніми переселенцями або перебувають на тимчасово окупованих територіях. Беручи до уваги той факт, що більша частина цих осіб входить до групи працездатних, міграційні втрати України є критично небезпечними,

такими, що підривають економічну стабільність та впливають на подальший розвиток країни. Згідно з даними дослідження, нещодавно проведеного на базі платформи 4refugees.info, українці починають інтегруватись у суспільства чужих країн: станом на 10 липня 2022 року з 500 громадян України 285 осіб (57%) цікавляться питаннями легального перебування в новій країні, можливістю отримання різних соціальних виплат тощо, а 215 осіб (43%) цікавляться наявністю мовних курсів, шкіл, дитячих садків і роботи [4]. Без перебільшення, питання повернення українців на територію України, їх працевлаштування стає одним із найважливіших питань національної безпеки та завданням номер один у післявоєнний час.

Отже, питання створення робочих місць у воєнний та післявоєнний час є стратегічним питанням, адже більша частина з вимушено переміщених осіб, мешканців ТОТ є працездатними громадянами, які втратили свою довоєнну роботу. Додаємо, що у післявоєнний час, ринок праці поповниться особами, які були мобілізовані для захисту національних інтересів. Кількість таких осіб, за даними Міністерства оборони України, сягає **понад 1 млн осіб** [5].

Слід врахувати, що вже станом на 08.09.2022 Міністерство економіки України прогнозує уповільнення падіння темпів ВВП в 2022 році до 33,2%, що підтверджується тенденціями, які спостерігалися у другому кварталі та серпні поточного року [6]. Незважаючи на те, що в серпні 2022 року національні макропоказники покращились у зв'язку із частковим розблокуванням одеських портів, збором врожаю зернових культур на підконтрольній Україні території, допомоги від зарубіжних партнерів, ситуація в Україні на ринку праці залишається складною.

Аналіз державного бюджету на 2023 рік свідчить про те, що у фінансовий план держави закладаються менші доходи та більші видатки, більший дефіцит, ніж у бюджеті на 2022 рік. Дефіцит бюджету буде майже таким, як доходи, – 1,279 трлн грн, різниця – близько півмільярда гривень. Дефіцит бюджету становитиме 20% від валового внутрішнього продукту (далі – ВВП). У довоєнні роки Україна намагалася не допускати, аби дефіцит перевищував 2,3% ВВП. Граничний розмір державного боргу сягне рекордних 6,406 трлн грн і навіть дещо перевищить ВВП країни – 100,1% ВВП. Мінімальна зарплата становитиме 6 700 грн на місяць або 40,46 грн на рік, прожитковий

мінімум для працездатних осіб – 2 684 грн на місяць [7]. На питання національної безпеки та оборони у бюджеті на 2023 рік передбачено 1 трлн 141,1 млрд гривень або 17,8% ВВП [7]. Звісно, зазначені кошти підуть не лише на ремонт та закупівлю військової техніки, а й на заробітну плату військовослужбовцям, що є не лише справедливим, а й позитивно позначиться на якісних показниках доходу певної категорії працівників. Проте загалом доходи українців зменшаться, оскільки 50% бюджетних видатків планується витратити на питання національної безпеки та оборони, 35 % – на соціальні виплати і лише 15% залишається на всі інші статті видатків. Зазначена ситуація позначиться на скороченні державного апарату, видатків на освіту та охорону здоров'я. Беручи до уваги прогнозовані 30% інфляції, можна припустити, що рівень життя населення і надалі знижуватиметься, оскільки працездатне населення або мігруватиме у великі та відносно безпечні міста з більшою пропозицією робочих місць, або виїжджатиме в пошуку кращих пропозицій праці за кордон. При цьому в період воєнного стану виїзд за кордон носить обмежений характер для чоловіків призовного віку, що також позначатиметься на ринку праці. Таким чином, через причини воєнного стану, економічно-несприятливу ситуацію перед державою постає низка викликів, які вимагають запровадження антикризової політики.

На наш погляд, одним із найактуальніших питань у повоєнні та післявоєнні часи є державна політика, спрямована на створення сприятливих умов для повернення вимушених мігрантів-переселенців до України. Це питання пов'язане із повсякденним забезпеченням людських потреб – від комунальних, безпекових до організації підприємницької діяльності, ділової активності, іноземних інвестицій.

Очевидно, що мають бути розроблені програми підтримки для осіб, які повертатимуться в Україну – від одноразової підтримки до щомісячних виплат, допомоги у працевлаштуванні, відкритті власного бізнесу тощо.

Потребуватиме уваги і питання забезпечення житлом тих осіб, які втратили житло у зв'язку із воєнними діями. При цьому сфера такої допомоги може охоплювати як підтримку у відновленні житла, так і повні/часткові компенсації власникам житла, які надають тимчасовий притулок таким особам, будівництво майданчиків для тимчасового проживання тощо. Важливо розгорнути програми оновлення та розбудови

комунального господарства, пов'язаного із водо-, електро- і газоспоживанням, особливо в частині екологічних сучасних альтернатив, що дозволять передбачити автономні системи споживання цих ресурсів населенням за рахунок їх власного вироблення. З цією метою для територіальних громад, особистих домогосподарств можуть бути запропоновані міжнародні кредитні лінії з мінімальною відсотковою ставкою. Очевидно, що подібні ініціативи потребують домовленостей із нашими міжнародними партнерами, але передусім мова йде про вироблення комплексної програми відбудови та розвитку української держави в післявоєнний час.

Слід зазначити, що в липні 2022 року Міністерство інфраструктури презентувало міжнародним партнерам та представникам бізнесу проект відновлення зруйнованої російським агресором інфраструктури України, що включає відбудову та нове будівництво 51,2 тисяч кілометрів автодоріг; будівництво понад 1,4 тисяч мостів (із урахуванням стандартів НАТО); закупівлю, ремонт і модернізацію понад 7 тисяч одиниць залізничного рухомого складу; реконструкцію/будівництво 5 нових аеропортів; модернізацію 3 портів на Дунаї [8]. Підтримуючи комплексний характер такого плану, зазначимо, що відбудова має торкнутись всієї інфраструктури, інтеграції української транспортної мережі в мережу ЄС та гармонізації правових та організаційних аспектів функціонування транспортної сфери України. Україна, зазнаючи безпрецедентних людських, матеріальних і промислово-інфраструктурних втрат, має отримати переконливу перемогу не лише воєнним шляхом, а й у сфері стратегічного повоєнного відновлення країни.

Україна небезпідставно розраховує на консолідовану міжнародну допомогу, засновану на розумінні значення внеску нашої країни в розвиток та збереження європейських демократичних цінностей, консолідації зусиль світових країн для модернізації та економічної трансформації України.

Очевидно, що політика щодо питання міграції має бути спрямована передусім на повернення українських громадян в Україну, особливо у післявоєнний час. При цьому є усвідомлення того, що цей процес не буде легким, беручи до уваги процеси асиміляції в європейське життя багатьох родин із дітьми (діти вже адаптувалися до дитячих садків, шкіл; молодь вступила до європейських університетів тощо). Мотиваційна складова повернення має вклю-

чати умови життя, високооплачувані робочі місця, доступне житло, що для повоєнної виснаженої української економіки є вкрай складним завданням.

Отже, у питанні відновлення української економіки головним постає стратегічний план, реалізація якого здебільшого залежить від наших партнерів – зарубіжних країн, інвесторів, міжнародних фондів.

Ще більш актуальним постає і питання залучення до українського ринку праці зарубіжних працівників-мігрантів (наприклад, з Білорусії, країн Азії, Китаю тощо). З цією метою доведеться враховувати можливість спрощення міграційної політики в Україні, оскільки брак робочої сили може суттєво загальмувати розвиток промисловості, сільського господарства тощо. Україні доведеться працювати не лише над зміною ксенофобського настрою, а й створювати адаптивні програми для іноземців у культурно-соціальному аспекті, паралельно розвиваючи систему міграційного контролю та якість служб, що супроводжуватимуть це питання.

Взагалі в Україні є всі можливості для розвитку цілої системи глобальної адаптації від різних соціально-міграційних ризиків. Об'єктивно, в сучасному світі окремо існують виклики, пов'язані із переселенням та міграцією. Але в Україні це питання набуває особливого значення щодо громадян України, які вийшли за кордон та збираються повернутися, для громадян, які через певні обставини проживали на тимчасово окупованій території та порушили свої соціальні зв'язки, зазнавали тиску російської пропаганди або, навіть, насильства; адаптації освітніх, культурних програм, які теж зазнавали суттєвої корекції; громадян, які були змушені в межах країни змінити основне місце проживання та почуваються розгубленими через емоційний стрес та/або втрату майна; проблеми переміщення інвалідів, людей похилого віку, соціально неадаптованих верств населення; окремої уваги потребують програми розвитку української молоді – від психологічної допомоги до навчання актуальним професіям; адаптація до нових українських реалій різних етнічних спільнот, національних меншин, етнічних груп (від угорців до кримських татар) із збереженням та розвитком національної ідентичності та культурної спадщини.

Важливим внеском у дане питання стала ініціатива Національної ради з відновлення України від наслідків війни, яка відповідно до Указу

Президента від 21 квітня 2022 року № 266/2022 в рамках 24 робочих груп розробила план заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України та перелік пропозицій щодо пріоритетних реформ та стратегічних ініціатив, проєктів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди [9]. Розділі 5 даного плану присвячений питанню **«повернення громадян, які тимчасово переміщені, зокрема за кордон та їх інтеграції в суспільно-економічне життя держави»**. Поряд із цим, ініціативи, вказані у цьому пункті мають узгоджуватись із соціально-трудовою політикою держави у післявоєнний час, а такий розділ відсутній в даному документі.

Висновки. Таким чином, розробка стратегії з окреслених та багатьох інших питань здатне досягнути синергетичної композиції одночасних правових, економічних, соціальних, міграційних, культурних та інших заходів, які можуть створити іншу, нову якість соціально-правових зв'язків, інститутів та інструментів, що може вирішити проблеми глобального рівня та стати платформою для тиражування вдалого соціального експерименту.

Поряд із цим, ігнорування проблем міграції в їх комплексному вираженні здатне суттєво призупинити національний розвиток та призвести до негативних наслідків в українській економіці та політиці. Натомість, наприклад, уважне вивчення питань ринку послуг та комплексних урядових програм, унікальний український досвід, можуть слугувати підставою для розвитку як охорони здоров'я, медицини, освіти, науки, так і виробництва та сервісу. Зокрема, величезна кількість каліцтв серед військових та цивільного населення, пов'язаних із втратою кінцівок, може слугувати розвитком протезування, а у зв'язку із цим появою нових професій та спеціалізацій, спільних міжнародних програм тощо, пов'язаних із виробництвом протезів, реабілітацією людей з названими травмами, їх соціалізацією. На цей виклик має реагувати будівництво, сервіси, адже система транспорту, комунікації, магазинів, усіх основних служб має бути пристосованою до потреб людей з обмеженими можливостями. Звісно, це лише декілька прикладів комплексного вирішення проблеми, але очевидно, що від державних органів України відмагатиметься саме синергетичний системний сервісний підхід в досягненні вимог розвитку модернізованого сучасного суспільства, в якому права людини є безспірною цінністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Скільки людей проживає в Україні станом на 2022 рік – Новини України (zn.ua). URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/u-projekti-derzhbjudzhetu-opriljudnili-priholomshlivi-tsifri-kilkosti-naselennja-v-ukrajini.html>

2. Звіт МОП: «Вплив кризи в Україні на сферу праці: початкові оцінки». URL: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_844625/lang--en/index.htm

3. Скільки українців виїхало в Європу і в які країни. URL: <https://ukrainian.voanews.com/a/de-ukrainci-shukaiut-prytulok-vid-viiny-za-kodonom/6615534.html>

4. Стародубов О. Міграційна криза – масштаб, економічні наслідки і шляхи подолання. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/08/2/7361562/>

5. Ми прогнозуємо нову хвилю переміщень зі сходу на захід. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/07/18/novyna/suspilstvo/ukrayini-bude-nova-xvylya-vnutrishnoyi-mihraciyi-vereshhuk-nazvala-prychynu>

6. Темпи падіння ВВП сповільнюються – статистика Держстату і Мінекономіки. URL: <https://www.me.gov.ua/news/detail?lang=uk-ua&id=cd57914a-80ec-4b75-a34b-787296908da7&title=v2022-rotsitempidadinni-avvpspovilniatsiado33->

7. Вінокуров Я. 50% бюджету – на війну. За що житиме Україна у 2023 році? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/09/15/691490/>

8. План відбудови визначає стратегічні цілі післявоєнної відбудови. URL: https://zaxid.net/mininfrastrukturi_prezentovalo_plan_vidnovlennya_infrastrukturi_ukrayini_n1545734

9. План заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України Національної ради з відновлення України від наслідків війни, затверджений згідно Указу Президента від 21 квітня 2022 року № 266/2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalnara-da-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni-robochi-grupi>

Запара С. І. МІГРАЦІЙНІ РИЗИКИ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

У статті здійснюється аналіз актуальних теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із міграційними ризиками та проблемами зайнятості в Україні. З огляду на мету, в статті вказується, що в Україні є всі можливості для розвитку цілої системи глобальної адаптації від різних соціально-міграційних ризиків. На підставі аналізу статистичних даних національних та міжнародних інституцій робиться висновок, що розробка стратегії з окреслених питань здатне досягнути синергетичної композиції одночасних правових, економічних, соціальних, міграційних, культурних та інших заходів, які можуть створити іншу, нову якість соціально-правових зв'язків, інститутів та інструментів, що може вирішити проблеми глобального рівня та стати платформою для тиражування вдалого соціального експерименту.

Поряд із цим, ігнорування проблем міграції в їх комплексному вираженні здатне суттєво призупинити національний розвиток та призвести до негативних наслідків в українській економіці та політиці. Натомість, наприклад, уважне вивчення питань ринку послуг та комплексних урядових програм, унікальний український досвід, можуть слугувати підставою для розвитку як охорони здоров'я, медицини, освіти, науки, так і виробництва та сервісу. Зокрема, величезна кількість каліцтв серед військових та цивільного населення, пов'язаних із втратою кінцівок, може слугувати розвитком протезування, а у зв'язку із цим появою нових професій та спеціалізацій, спільних міжнародних програм тощо, пов'язаних із виробництвом протезів, реабілітацією людей з названими травмами, їх соціалізацією. На цей виклик має реагувати будівництво, сервіси, адже система транспорту, комунікації, магазинів, усіх основних служб має бути пристосованою до потреб людей з обмеженими можливостями. Звісно, це лише декілька прикладів комплексного вирішення проблеми, але очевидно, що від державних органів України відмагатиметься саме синергетичний системний сервісний підхід в досягненні вимог розвитку модернізованого сучасного суспільства, в якому права людини є безспірною цінністю.

Ключові слова: міграція, зайнятість, тимчасово переміщені особи, міграційні ризики.

Запара С. І. MIGRATION RISKS AND EMPLOYMENT PROBLEMS IN UKRAINE

The article analyzes current theoretical and practical problems related to migration risks and employment problems in Ukraine. The task of the presented research is the analysis of various statistical data and challenges related to internal and external migration in Ukraine. In view of the goal and task, the article indicates that Ukraine has all the possibilities for the development of a whole system of global adaptation from various socio-migratory risks. Objectively, in the modern world there are separate challenges related to resettlement and migration. But in Ukraine, this issue takes on special importance for citizens of Ukraine who went abroad and are going to return, for citizens who, due to certain circumstances, lived in the temporarily occupied territory and broke their social ties, were subjected to the pressure of Russian propaganda or, even, violence; adaptation of educational and cultural programs, which also underwent significant correction; citizens who were forced to change their main place of residence within the country and feel confused due to emotional stress and/or loss of property; problems of moving the disabled, the elderly, and socially unadapted sections of the population; programs for the development of Ukrainian youth require special attention – from psychological assistance to training in relevant professions; adaptation to new Ukrainian realities of various ethnic communities, national minorities, ethnic groups (from Hungarians to Crimean Tatars) with preservation and development of national identity and cultural heritage. An important contribution to this issue was the initiative of the National Council for the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War, which, in accordance with Presidential Decree No. 266/2022 of April 21, 2022, within the framework of 24 working groups, developed a plan of measures for the post-war recovery and development of Ukraine and a list of proposals for

priority reforms and strategic initiatives, projects of regulatory and legal acts, the adoption and implementation of which are necessary for the effective work and recovery of Ukraine in the war and post-war periods. Section 5 of this plan is devoted to the issue of "the return of citizens temporarily displaced, in particular abroad, and their integration into the socio-economic life of the state." Along with this, the initiatives specified in this point must be consistent with the social and labor policy of the state in the post-war period, and such a section is absent in this document.

Thus, the development of a strategy on the outlined and many other issues can achieve a synergistic composition of simultaneous legal, economic, social, migration, cultural and other measures that can create a different, new quality of socio-legal relations, institutions and tools that can solve problems of a global level and become a platform for replicating a successful social experiment.

Along with this, ignoring the problems of migration in their complex expression can significantly stop the national development and lead to negative consequences in the Ukrainian economy and politics. Instead, for example, a careful study of the issues of the service market and complex government programs, the unique Ukrainian experience, can serve as a basis for the development of both health care, medicine, education, science, as well as production and service. In particular, the huge number of mutilations among the military and the civilian population, associated with the loss of limbs, can serve as the development of prosthetics, and in connection with this, the emergence of new professions and specializations, joint international programs, etc., related to the production of prostheses, rehabilitation of people with the named injuries, their socialization. Construction and services must respond to this challenge, because the system of transport, communication, shops, and all basic services must be adapted to the needs of people with disabilities. Of course, these are only a few examples of a comprehensive solution to the problem, but it is obvious that a synergistic systemic service approach will be required from the state bodies of Ukraine in order to achieve the requirements of the development of a modernized modern society in which human rights are an indisputable value.

Key words: migration, employment, temporarily displaced persons, migration risks.